

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:374

av Hans Linde m.fl. (V)

Vatten och sanitet

---

1 Innehåll

1	Innehåll	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	1
3	Inledning	2
4	De nya utvecklingsmålen	3
5	Sveriges roll	3
6	Privatisering och ägande av vatten	4
7	Systemlösningar	5
8	Handelsavtal	6
9	Sanitation and Water for All	6
10	Vatten och konflikter	7

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med konkreta förslag om hur man kan arbeta för att Sverige ska bidra till att alla jordens invånare har säker och hållbar tillgång till vatten och sanitet till 2030, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i den kommande biståndspolitiska plattformen bör tydliggöra vikten av vatten och sanitet i svenskt utvecklingssamarbete och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen, nationellt såväl som i EU och FN, IMF och Världsbanken och i andra nationella sammanhang,

- bör verka för att privatisering av vattenresurser stoppas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges arbete med vatten och sanitet behöver fokusera på att långsiktigt stärka och bygga nationella system och institutioner som kan tillhandahålla hållbara vatten- och sanitetstjänster, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
  5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige måste verka för att vatten och sanitet exkluderas från alla pågående förhandlingar om nya internationella handelsavtal och tillkännager detta för regeringen.
  6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör delta med en regeringsföreträdare vid nästa högnivåmöte med Sanitation and Water for all och tillkännager detta för regeringen.
  7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör understödja arbetet med att bygga upp fungerande gränsöverskridande samarbeten om vatten och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Tillgång till rent vatten och sanitet är en grundläggande mänsklig rättighet. Trots detta saknar 2,4 miljarder människor tillgång till en toalett. 650 miljoner människor saknar tillgång till rent vatten. Varje dag dör 1 000 barn under fem år p.g.a. smutsigt vatten, brist på toaletter och dålig kunskap om hygien. Att säkra tillgången till rent vatten och grundläggande sanitet är avgörande för att kunna rädda liv världen över, men också för att kunna bekämpa fattigdom och för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män. Ett lands hela utveckling går hand i hand med tillgång till rent vatten och sanitet. I en tid av klimatförändringar blir det allt viktigare att lyfta dessa frågor. För miljontals människor världen över hotas tillgången till rent vatten som en direkt följd av klimatförändringarna.

Bristande tillgång till rent vatten och sanitet påverkar kvinnor och flickor särskilt hårt. Sjukdomar kopplade till smutsigt vatten och brist på säkra toaletter är den femte vanligaste dödsorsaken bland kvinnor runt om i världen. Det betyder att 800 000 kvinnor per år eller en kvinna var 40:e sekund dör p.g.a. att de saknar tillgång till rent vatten och sanitet, enligt organisationen Water Aid. Att var tionde kvinna lever utan tillgång till rent dricksvatten och var tredje inte har tillgång till en säker toalett är ett av de största hindren för jämställdhet. Alltför många kvinnor ägnar timmar varje dag åt att hämta rent vatten i stället för att delta i utbildning eller aktiviteter som skulle kunna ge en egen inkomst. Avsaknaden av toaletter är i många länder i syd ett av huvudskälen till

att flickor hoppar av sin skolgång. För att säkerställa dessa mänskliga rättigheter behövs långsiktiga lösningar med hållbara, tillgängliga system för distribution av vatten och sanitet. Det behövs samhällslösningar som når alla, inte endast dem med mest pengar. Rent vatten ska inte vara en kommersiell handelsvara – mänskliga rättigheter måste gå före marknadsintressen. Det behövs ett omedelbart stopp för privatisering av vatten.

Vänsterpartiet vill att Sverige går i bräschen i arbetet med vatten och sanitet. När ramverk och policyer – nationella såväl som internationella – ska utformas de kommande åren, har Sverige en viktig funktion att fylla genom att agera för att säkra tillgången till vatten och sanitet för den fattigaste delen av jordens befolkning.

4 De nya utvecklingsmålen

Att tillgång till rent vatten och sanitet är en mänsklig rättighet och en central del av fattigdomsbekämpningen, för jämställdhetsarbete i utvecklingsländerna och barns hälsa, understryker också de 17 nya globala utvecklingsmålen som antogs vid en FN-konferens i New York i slutet av september 2015. Framtagandet av de 17 målen och 169 delmålen, som ska uppfyllas på femton år, har varit en enorm process som inkluderat miljontals människor världen över. De nya utvecklingsmålen har större fokus än de tidigare millenniemålen på miljö och hållbarhet, men också på frågor som samhällsstyrning och mänskliga rättigheter. Mål nummer 6 av 17 slår fast att säker tillgång till rent vatten och sanitet ska garanteras för alla människor på jorden till 2030. Detta är ett stort och viktigt åtagande. Sverige har bidragit förtjänstfullt till att förhandla fram de nya utvecklingsmålen, men nu börjar arbetet med att uppnå dem. Utvecklingsmålen är ett verktyg för omställning och varje lands regering har ansvar för att uppnå målen inom utsatt tid. Uppföljningsarbetet ska ske på årsbasis inom ramarna för FN:s ekonomiska och sociala råd (Ecosoc).

Regeringen bör återkomma till riksdagen med konkreta förslag om hur man kan arbeta för att Sverige ska bidra till att alla jordens invånare har säker och hållbar tillgång till vatten och sanitet till 2030. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Sveriges roll

Fram till slutet av 1800-talet skördade återkommande koleraepidemier i Sverige tiotusentals offer. Vi påminns än i dag om omfattningen av dessa mänskliga katastrofer genom de kolerakyrkogårdar som finns runt om i vårt land. Det smutsiga vattnet släckte människoliv och Lortsverige var ett begrepp. Avgörande för att få bukt med dessa epidemier var upprättandet av avloppssystem som skilde dricksvatten från

avloppsvatten och att Sverige fick bukt med trångboddhet. I dag är Sverige ett land som har ett av världens bästa dricksvatten och som exporterar avancerad och högteknologisk miljöteknik. Samtidigt är Sverige en stor biståndsgivare och vi har höga ambitioner med vår utrikes- och biståndspolitik. Den nya regeringen har utlovat att den ska föra en feministisk utrikes- och utvecklingspolitik. Detta lägger en bra grund för att Sverige med kraft ska driva på för rätten till rent vatten och sanitet. World Water Week är en global vattenkonferens som hålls årligen i Stockholm. Under 25-årsjubileet i augusti 2015 talade statsminister Stefan Löfvén. Han pratade om de utmaningar som ligger framför oss, om förväntad vattenbrist och dess konsekvenser. Löfvén underströk vikten av att utarbeta hållbara utvecklingsmål där säkrad tillgång och distribution av vatten behöver stå i centrum. Han underströk också att Sveriges utvecklingssamarbete ska fokusera särskilt på hållbara lösningar kring vatten och sanitet och att satsningarna måste komma kvinnor och barn till godo. Han pekade också på att vattenbrist tenderar att underblåsa väpnade konflikter och att behoven är stora av nödvändiga konfliktförebyggande åtgärder. Vänsterpartiet välkomnar statsministerns tal. Men nu behöver retoriken och löftena omsättas i praktisk politik.

I budgetpropositionen från 2015 aviserade regeringen en övergripande översyn av svensk utvecklingspolitik utifrån de nya utvecklingsmålen. Regeringen aviserade också en nystart för den s.k. samstämmighetspolitiken för utveckling – politik för globalutveckling (PGU). Sedan tidigare har regeringen aviserat att man kommer att omarbeta den biståndspolitiska plattform som den förra regeringen tog fram. Arbetet med den nya biståndspolitiska plattformen ger regeringen en möjlighet att förstärka Sveriges arbete med vatten och sanitet.

Regeringen bör i den kommande biståndspolitiska plattformen tydliggöra vikten av vatten och sanitet i svenskt utvecklingssamarbete. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Privatisering och ägande av vatten

Tillgång till rent vatten är en förutsättning för liv och hälsa. När en resurs blir en bristvara tenderar den att bli en attraktiv handelsvara. De senaste decennierna har vatten blivit en stor affär för globala företag som ser gränslösa marknader öppna sig genom privatiseringar av vatten i kombination med en växande efterfrågan på vatten. Privata vattenföretag strävar efter kortsiktig vinst och söker sig till områden där kostnaderna är låga och inkomsterna höga. IMF och Världsbanken har i flera fall utövat påtryckningar på fattiga länder för att de ska sälja ut sina vattenverk till multinationella bolag. De flesta utvecklingsländer har knappast något annat val än att gå IMF:s och

Världsbankens krav till mötes eftersom IMF och Världsbanken har gjort privatisering av statligt vatten till ett villkor för att de ska ge stöd till vatten- och avloppsprojekt.

Vänsterpartiet anser att vatten är en grundläggande mänsklig rättighet som inte kan behandlas som en vara på en fri marknad. Privatiseringar slår hårdast mot dem som redan är fattigast, som redan har sämst hälsa, lägst utbildning och minst makt och inflytande i sina samhällen. Vänsterpartiet ser Sverige som en viktig aktör i det globala arbetet med att säkra tillgång till vatten och sanitet för jordens fattiga. Universell tillgång till rent vatten förutsätter att det finns en tryggad tillgång till vatten och då krävs att det finns en offentlig VA-aktör som kan tillhandahålla dessa tjänster. Vänsterpartiet menar därför att all privatisering av vatten och dess distribution måste upphöra.

Regeringen bör, nationellt såväl som i EU och FN, IMF och Världsbanken och i andra nationella sammanhang, verka för att privatisering av vattenresurser stoppas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Systemlösningar

Trots stora framsteg inom tillgången till vatten saknar fortfarande över 650 miljoner människor tillgång till rent vatten, och 2,4 miljarder människor i världen har inte tillgång till ordentlig sanitet – dvs. nästan en tredjedel av världens befolkning enligt statistik från WHO/Unicef Joint Monitoring Programme (JMP). För att vi långsiktigt ska säkra tillgången till rent vatten och sanitet för hela jordens befolkning krävs att vi bygger upp hållbara system för vatten och sanitet i varje samhälle som kan tillhandahålla rättvisa och hållbara tjänster till alla. Då behöver regeringar och biståndsgivare förändra sitt arbete med vatten och sanitet. I dag ser vi att mycket av arbetet med vatten och sanitet sker i form av kortsiktiga projekt. Alltför många givare använder dessutom arbetet med vatten och sanitet för att visa upp just sina enskilda tekniska lösningar. Hållbara och långsiktiga system för vatten och sanitet kan inte byggas genom projekt eller kopplas till enskilda tekniska lösningar. Det krävs gemensamt ägda samhällssystem som myndigheter och regeringar kan ta ett långsiktigt ansvar för. Detta blir i synnerhet viktigt i en tid då tillgången till rent vatten hotas av klimatförändringar. Arbetet med vatten och sanitet behöver också bedrivas i aktiv dialog med det civila samhället och samhällets medborgare.

Sveriges arbete med vatten och sanitet behöver fokusera på att långsiktigt stärka och bygga nationella system och institutioner som kan tillhandahålla hållbara vatten- och sanitetstjänster. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Handelsavtal

Vatten är en mänsklig rättighet och inte en handelsvara – varken på nationell eller internationell nivå. Samtidigt ser vi att de internationella samtalen om handel och handelsavtal i allt högre utsträckning har kommit att fokusera på handel med tjänster, offentlig upphandling och samhällsservice, bl.a. vatten och sanitet. I mer än tolv år har EU förhandlat om EPA-avtal, ekonomiska partnerskapsavtal, med AVS-länderna i Afrika, Västindien och Stilla havet. EU har satt hård press på AVS-länderna för att de ska acceptera framtida EPA-avtal, som inkluderar de s.k. Singaporefrågorna vilka berör utländska investeringar, offentlig upphandling och konkurrenspolicy. År 2012 inledde omkring 20 medlemmar i Världshandelsorganisationen (WTO) hemliga och inofficiella samtal om ett avtal med fokus på utökad avreglering av handel inom alla tjänstesektorer. Förhandlingarna om ett internationellt avtal om handel med tjänster, Trade in Services Agreement (TiSA), pågår fortfarande och omfattar i dag sammanlagt mer än 50 länder. Dessa länder står för närmare 70 procent av all handel med tjänster i världen. Syftet med TiSA-avtalet är att minska regleringen och öka privatiseringen av handeln med tjänster. Avtalet omfattar alla tjänster utom flygtransporter och tjänster i statlig verksamhet som polis, militär, domstolar och övrig myndighetsutövning. Det innebär att även vattenförsörjning och sanitet inkluderas i förhandlingarna. Vänsterpartiet anser att varje enskilt land måste ha makten över sina system för vatten- och sanitetstjänster. Vatten och sanitet är grundläggande samhällstjänster som är direkt olämpliga att underställa internationella handelsavtal.

Sverige måste verka för att vatten och sanitet exkluderas från alla pågående förhandlingar om nya internationella handelsavtal. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Sanitation and Water for All

Sanitation and Water for All är ett globalt samarbetsorgan för arbetet med att säkra hållbar tillgång till vatten och grundläggande sanitet för jordens fattiga. Mer än 90 länder, biståndsorganisationer och internationella organisationer är medlemmar. Medlemmarna träffas på högnivåmöten vartannat år. Senaste högnivåmötet ägde rum 2014 och då deltog Sverige genom Sidas vice generaldirektör. Vid högnivåmötet gjorde deltagarna sammanlagt 383 åtaganden för hur de ska arbeta för hållbar tillgång till vatten och sanitet. Sanitation and Water for All är en viktig aktör och en viktig politisk arena i arbetet med att nå det nya utvecklingsmålet om säker tillgång till vatten och sanitet. Statsminister Stefan Löfven deklarerade under World Water Week 2015 att det behövs den högsta nivån av politiskt engagemang för att driva en global agenda för

vatten och utveckling. Vänsterpartiet instämmer i det, och som ett led i att uppnå högsta nivån av politiskt engagemang kring vatten och sanitet vill vi se ett aktivt svenskt deltagande i Sanitation and Water for All. Då kan inte Sverige delta på högnivåmöten med endast tjänstemän, samtidigt som andra länder skickar ministrar och statsråd.

Sverige bör delta med en regeringsföreträdare vid nästa högnivåmöte med Sanitation and Water for all. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Vatten och konflikter

Ökad konkurrens om en livsviktig resurs bidrar till instabilitet och kan skapa konflikter mellan länder, folkgrupper eller individer. World Economic Forum har listat brist på vatten som ett av de största hoten i närtid som kan komma att påverka våra samhällen. Riskerna för konflikt p.g.a. konkurrens om vattentillgångar ökar markant under rådande klimatförändringar, då dessa påverkar havsnivåerna, nederbörden, grundvattennivån etc.

Enligt WWF är hela 276 av världens floder gränsöverskridande och delas av flera länder. Dessa 276 floder täcker ungefär hälften av världens yta och genererar ca 60 procent av världens flöde av vatten. En fungerande förvaltning av dessa flodsystem är central för att minska spänningar mellan länder och säkra en rättvis fördelning av en gemensam resurs. WWF redovisar statistik som gör gällande att endast 40 procent av dessa flodsystem har fungerande samarbetsformer och avtal som reglerar hur vattnet ska användas. Och även där gränsöverskridande avtal finns är de många gånger bristfälliga och inte rättvisa. Att olika länder samarbetar kring användningen av vattenresurser är en viktig del i arbetet med att lösa konflikter och bidra till en hållbar utveckling. Men många av jordens fattigaste länder saknar kapacitet och resurser att bygga upp fungerande samarbeten med sina grannländer om vattenresurser som de delar.

FN såväl som enskilda länder kan genom sin utrikespolitik och sitt utvecklingsamarbete spela en viktig roll i arbetet med att bygga upp fungerande samarbetsstrukturer runt vatten. Samarbete runt vatten är tydligt konfliktförebyggande. När länder bygger ett gemensamt vattenkraftverk eller använder gemensamma vattenvägar för ökad handel kan konkurrens och konflikt ersättas med samarbete och gemensamma intressen. Ett lyckat exempel på samarbete kring vatten är Nileninitiativet (Nile Basin Initiativ). Nilen-initiativet är ett partnerskap mellan Nilens strandstater och syftar till att gemensamt utveckla floden och dra nytta av dess resurser, samtidigt som fred och säkerhet främjas. Sverige har genom Sida sedan 2003 understött detta framgångsrika partnerskap. Sverige har också haft gränsöverskridande vattenprojekt vid de afrikanska floderna Zambezi och Okavango och vid sydostasiatiska Mekong.

Sveriges erfarenhet av gränsöverskridande och fredsfrämjande vattenprojekt bör tillvaratas. Regeringen har uttryckt att den vill prioritera arbetet med att förebygga konflikter och stärka sviktande stater.

Sverige bör understödja arbetet med att bygga upp fungerande gränsöverskridande samarbeten om vatten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hans Linde (V)

Stig Henriksson (V)

Jens Holm (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Birger Lahti (V)

Håkan Svenneling (V)

Emma Wallrup (V)